

Hrad Kynšperk nad Ohří

Karel Hamberger

The Castle of Kynšperk nad Ohří

Abstract: *Based on evaluation of older building archaeological survey documentation from the Museum of Cheb (1972 – 1974), the paper focuses on the hypothetical building form of Kynšperk nad Ohří castle (Sokolov district). Using the combination of previous evaluation, supplemented by a unique castle description after the Šlik's reconstruction, written sources and other available materials, the paper tries to point out the role of Kynšperk castle built on the borderland between the historic Cheb region and the Bohemian region of Sedlecko.*

Keywords: *Kynšperk nad Ohří – castle – archaeological research – Middle Ages*

Úvod¹

Předkládaný příspěvek se zabývá otázkou hradu v Kynšperku nad Ohří, jehož terénní pozůstatky (obr. 1) se nacházejí na západním okraji historického jádra současného města ležícího na pomezí chebského a sokolovského okresu v Karlovarském kraji zhruba 12 km od Chebu a přibližně stejně daleko od Sokolova. Svým umístěním v krajině horního Poohří při styku dvou někdejších svébytných historických území při česko-říšském pomezí je nutné tento hrad posuzovat v tomto specifickém kontextu. Tento kontext je reprezentován, nutno podotknout, že z českého pohledu, významnou castellologickou oblastí zahrnující v sobě tzv. historické Chebsko (k tomuto termínu naposledy Hasil 2013, 7–18) a sousední oblast Sedlecka, pozdějšího Loketska (k tomu např. Knoll 2003b).

Na jedné straně je zmíněné Chebsko, intenzivně kolonizované ze strany říšských ministeriálů, kde není pochyb o příslušnosti zdejších hradů, které svou podobou inklinují k říšskému stavebnímu prostředí (což nevyvracejí provedené rešerše písemných pramenů, archeologické výzkumy a ani stavebněhistorické průzkumy). Na straně druhé poněkud problematičtější stav poznání je registrován u hradů vzdálenějších od jádra chebské oblasti, tzn. v současném sokolovském a karlovarském okrese (k této problematice Karel – Knoll – Krčmář 2009, 9–14; Karel 2011, 41–51). Z hlediska dosavadního studia hradů je stav poznání v obou oblastech relativně obdobný, a to jak z hlediska stávajícího stavu dochovaných hradních objektů, provedených archeologických výzkumů či revizních vyhodnocení těch starších a komplexního vyhodnocení sídelních procesů. Specifické kontaktní poměry této pohraniční oblasti dovolují uvažovat o zajímavých teoretických otázkách souvisejících s bezprostřední přítomností dvou odlišných stavebních kultur reprezentovaných zřetelnou, kvalitativně odlišnou úrovní. Hypoteticky nelze ani vyloučit jejich vzájemné ovlivňování.

Obr. 1. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Panoramatický snímek zachycující hradní jádro od jihovýchodu. Foto autor (2014). – *Abb. 1.* Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Panorama-Aufnahme der Kernburg aus südöstlicher Richtung. Foto Autor (2014).

Stávající stav hradu v rovině terénních reliktvů, dostupná pramenná základna a výše zmíněné úvahy ovlivňují jeho vypovídací schopnost. Předkládaný příspěvek se proto zabývá, jak písemnými tak archeologickými prameny včetně dostupné literatury a snaží se text strukturovat do několika částí až po závěrečné souvislosti. Po nastínění dějin hradu bude následovat vyhodnocení dochovaného popisu hradu po přestavbě. Stěžejní kapitoly jsou věnované reviznímu vyhodnocení archeologického výzkumu.²

Dějiny bádání a historie hradu

Přestože je k hradu v Kynšperku nad Ohří k dispozici poměrně rozsáhlá regionální literatura, stav poznání tomu z hlediska přínosu nových informací neodpovídal. Spektrum názorů je reprezentováno historicky generačně obměněnými badateli, a to jak českými, resp. československými, tak německy hovořícími, působícími především v předválečných letech (např. Gnirs 1928, 37–41; Fischer 1938, 3–6; 1939, 81–83). Dějinám hradu se věnoval August Sedláček, který jej zahrnul do třináctého svazku svého monumentálního díla (Sedláček 1905, 184–185). K oživení diskuze přispěl na začátku osmdesátých let 20. století archeologický výzkum Chebského muzea zaměřujícího se v té době na středověkou problematiku (viz níže kapitolu věnovanou archeologickému výzkumu). Naproti tomu lze vyzdvihnout novější badatelské závěry přistupující k počátkům hradu, na základě reinterpretace písemných pramenů, kritičtěji (např. Vlasák – Vlasáková 2002; Knoll 2003b, 7–27). Problematika založení hradu byla taktéž dávana do souvislosti se složitým vývojem osídlení³ (k tomu Velímský 1992, 105–148). Základní údaje o hradu jsou obsaženy i v přehledových regionálních (Hereit 1994, 26–27; Klsák 2007, 28–31; Karel – Knoll – Krčmář 2009, 98–99) nebo encyklopedických dílech (Durdík 2002, 52–53; 2008, 66).

Za staveniště hradu byla zvolena přírodní svorová ostrožna ocitající se svou exponovanou polohou na okraji historického Sedlecka, jež bylo součástí českého přemyslovského státu. Několikaletou výjimkou se stalo období mezi lety 1182 a 1193, kdy došlo k faktickému ovládnutí tohoto přemyslovského pohraničního území prostřednictvím štaufských ministeriálů (k této problematice např. Knoll 2003b, 7–27). Výskyt štaufských ministeriálů v pojednávaném území je ovšem doložen dříve, nicméně o jejich pohybu v místech výstavby kynšperského hradu není nejmenších pochyb.

K částečnému vyřešení otázek týkajících se založení hradu v Kynšperku nad Ohří tak může přispět zohlednění zeměpisných souvislostí vztahujících se k jeho umístění v rámci širšího chebského regionu. Následující odstavce se však zabývají nejdůležitějšími známými momenty z historie hradu v Kynšperku nad Ohří. Dějinné mezníky týkající se založení města ponechávám stranou vzhledem ke komplikovanosti této otázky související s privilegiem Václava II. z roku 1232, který jím povolil založení města v místě zvaném *Cuningberch* (CIM IV/1 č. 1; RBM I, č. 786; Velímský 1992, 105–148).

Co se týká otázky původce hradu v Kynšperku nad Ohří, názory různých badatelů se liší. Jedním z řady badatelů, kteří se přiklonili k možnosti založení hradu příchozími štaufskými ministeriály, se stal František Kubů (1997, 74), který v závěrečných medailoncích své publikace věnující se štaufské ministerialitě na Chebsku uvádí mezi významnými ministeriálními rody také pány z Königsbergu. Mezi možné zakladatele hradu pak zařadil chebské ministeriály Bertolda a Uschalka. Na problematickou interpretaci těchto inkriminovaných písemných pramenů však v nedávné době upozornil rozbor a utřídění několika podobných predikátů potenciálně souvisejících ještě s počátky dvou jiných západočeských hradů. Jedná se o písemné varianty původního pojmenování hradu ve Starém Hrozňatově a Kynžvartu (k tomu Knoll 2003a, 79–94; 2003b, 16).

Jak již bylo výše naznačeno, vztah obou zmíněných ministeriálů ke kynšperskému hradu byl zpochybněn. První z nich, *Bechtoldus de Künigspersgs*, figuruje na listině, jíž německý císař Friedrich Barbarossa potvrdil dne 12. 7. 1187 práva alsaskému klášteru Weissenburg (ME, č. 101). Kritickým vyhodnocením listin a svědečných řad, na kterých figurovalo jeho jméno, však byla zjištěna jeho faktická souvislost s alsaským hradem Haut-Koenigsbourg (něm. Höhkonigsburg či Hoch Königsberg). Ve své době významný ministeriál Bertold působící především v Itálii tedy neměl žádné vazby s Chebskem, a tím pádem ani s hradem v Kynšperku nad Ohří, jak se dříve předpokládalo (blíže Knoll 2003a, 80–81). Taktéž vztah druhého ministeriála Uschalka k hradu v Kynšperku nad Ohří, s nímž odborná literatura počítala jako s jeho možným zakladatelem, je nejistý. O Uschalkovi se poprvé dovídáme z listiny Gottfrieda z Falkenbergu pro klášter Reichenbach, datované do roku 1188, kdy se mezi svědky píše jako *Usalculus de Chunigisberch* (ME, č. 108). Nejnovějšími rozborů dochovaných archivních pramenů nebyla vyloučena ani hypotéza spojitosti Uschalka s ministeriálním hradem Kinsberg ve Starém Hrozňatově (Knoll 2003b, 17; Anderle – Knoll 2009, 23). Pokud bychom připustili možnost majetkové provázanosti Uschalka s hradem ve Starém Hrozňatově, stal by se prvním doloženým držitelem hradu v Kynšperku nad Ohří až *Wolfhardus de Chunigesperch*, svědčící 1. 3. 1290 na listině Albrechta Nothafta z Falknova (ME, č. 412; Knoll 2003a, 80–82; 2003b, 16–17). Podle Augusta Sedláčka je tento Wolfhard předkem jakéhosi Plankara z Kynšperku (Sedláček 1905, 184–185). Onen Sedláčkem vzpomenu-
tý Plankar však nezosobňuje víc než přídomek rodu Planknárů či Planknerů z Kynšperka (k nim např. Kubů 1997, 79; Vlasák – Vlasáková 2002, 23).

Z dalších držitelů hradu lze zmínit Wolfhardovy potomky Albrechta a Eberharda, jejichž jména jsou uvedena v listině ze dne 18. 11. 1313 ve svědečné řadě týkající se kláštera Waldsassen (ME, č. 617). Výše jmenovaný Albrecht se však samostatně připomíná dříve, a to již v roce 1303 (ME, č. 538). Písemné prameny dále uvádějí Bera a Heinricha z Kynšperku jakožto v listině uvedené svědky Dietricha z Parsbergu (ME, č. 503, 518; Gradl 1893, 127; Knoll 2003a, 84), přičemž posledně jmenovaný měl být po roce 1360 v lenní závislosti na lantkrabích z Leuchtenbergu. Tento lenní vztah předpokládal August Sedláček u všech příslušníků rodu počínaje Wolfhardem. Heinrich měl v Kynšperku vlastnit blíže nespecifikovaný dvůr, který měl obývat. Zůstává tedy otázkou, zda výše vyjmenovaní odvozovali svůj přídomek od hradu, nebo zda jejich predikáty nereflektují rozdrobenou majetkovou držbu v podobě usedlostí a dvorů v rámci Kynšperku nad Ohří (Sedláček 1905, 184–185; Vlasák – Vlasáková 2002, 19).

Zda měli hrad v Kynšperku nad Ohří v zástavě lantkrabí z Leuchtenbergu, nevíme, nicméně právě jimi byla v okolí hradu udělována léna v rámci rozšiřujícího se leuchtenberského lenního systému, což dokládá jejich majetková držba evidovaná leuchtenberskými lenními knihami (Velička 2014, 185–212). Význam Kynšperku nad Ohří jako obchodní spojnice (Jánský 2001, 58) mezi říšským územím, odkud směřovaly obchodní cesty přes Cheb, Kynšperk nad Ohří a Loket nad Ohří a odtamtud do Prahy, si uvědomoval i král Karel IV., jenž tento původně říšský rod podporoval. Důležitost Kynšperku v druhé polovině 14. století, tedy v době, kdy se zde angažují lantkrabí z Leuchtenbergu, dokládá i vydané privilegium Karla IV. povolující výstavbu opevnění (CIM IV/1, č. 87).

Dne 25. února roku 1408 zastavil Václav IV. hrad v Kynšperku nad Ohří i s městem za půjčku 300 kop pražských grošů bratrům Erhartovi, Mikuláši a Hanušovi Forsterům, přičemž poddaným se uložila povinnost poslouchat své pány včetně odvodu všech poplatků a královské berně. Zároveň byli Forsterové povinni sloužit králi a nesměli nabyté zboží postoupit nikomu jinému (Vlasák – Vlasáková 2002, 22). Během husitských válek patřil hrad Štampachům, kteří jej dostali do zástavy od krále Zikmunda. Okolo roku 1426 se totiž připomíná Ondřej ze Štampachu (Sedláček 1905, 185; Vlasák – Vlasáková 2002, 23). Hrad poté přechází do zástavního držení jeho potomků, k nimž se váže písemná zpráva z 9. dubna 1457, kdy jim uherský a český král Ladislav Pohrobek povoluje držet hrad, jež nabyl jejich otec od minulých českých králů, po dobu jejich života. Současně od nich očekává, že hrad bude kdykoliv k dispozici a na požádání otevřen jemu i budoucím králům. V říjnu roku 1460 byla Štampachům navýšena zástavní držba, a to o 400 kop grošů (Vlasák – Vlasáková 2002, 24).

Dalším z řady zástavních držitelů se stal Filip ze Schirndingu a po něm jej držel, a to nejpozději od roku 1507 Jetřich z Gutštejna. Týž rok se stal Kynšperk nad Ohří předmětem sporu výše zmíněného zástavního držitele hradu a města s původně chebskou patricijskou rodinou Šliků, kteří si na toto panství činili nárok. Spor přerostl v ozbrojený konflikt, jehož výsledkem bylo vypálení hradu i pod ním ležícího města. Z utrpených škod profitoval Jetřich, jemuž za vzniklé škody Vladislav II. 18. ledna následujícího roku potvrdil zástavu. Na odstranění napáchaných škod obdržel navíc 500 kop grošů (Sedláček 1905, 185; Vlasák – Vlasáková 2002, 24–26; Jánský 2009, 275–288). Po Jetřichovi převzali roku 1513 držbu nad kynšperským panstvím jeho sourozenci, kteří se však záhy ocitli ve finanční tísní, a proto hrad postoupili někdy mezi lety 1521 a 1523 Šlikům. Po převzetí hradu Sebastíanem Šlikem bylo započato s jeho opravami (1525–1528), které byly potřebné zřejmě v důsledku výše zmíněné válečné akce iniciované samotnými Šliky. Podobu hradu po opravách přibližuje unikátní dobový popis hradu z roku 1543 vepsaný v loketské městské knize. Opravy byly dovršeny za Albrechta Šlika (Sedláček 1905, 185; Vlasák – Vlasáková 2002, 24–26). Šlikům byla později většina panství zkonfiskována za vlády Ferdinanda I., který konfiskacemi trestal odbojnou stavovskou šlechtu – nicméně Kynšperk zůstal v držení Jeronýma Šlika. Ten jej ovšem s Ferdinandem I. vyměnil za jinou držbu, a tak hrad přechází opět na krátkou dobu do královských rukou, než jej získává jako zástavu míšenský purkrabí Jindřich z Plavna. Posledními majiteli se stali Jan Popp a Kašpar Belvic z Nostvic, od něhož roku 1603 již neobývaný hrad se světnicemi, chlévy, příkopy, sladovnou, dvěma spáleništi, sadem a dalším příslušenstvím přechází do rukou města za 1 500 kop míšenských grošů (Sedláček 1905, 185; Vlasák – Vlasáková 2002, 28–29).

Existují zmínky, že hrad byl obýván ještě za třicetileté války. Johann Gottfried Sommer udává jeho ničující poškození k roku 1643 v souvislosti s procházejícími švédskými oddíly. S tím souvisí i celkový úpadek stavby a také Sommerova zmínka o dvou silných zdech a čtveřici vysokých věží s kruhovým půdorysem. Poslední kamenné konstrukce hradu pak měly být rozebrány a sneseny obyvateli města roku 1813 (Sommer 1847, 293–298). August Sedláček se zmiňuje o odhadu panství a hradu z roku 1725, kde je hrad popsán jako pustý a zašlý. Hodící se k využití měl být v té době pouze sklep pod ním a prostranství kolem něho (Sedláček 1905, 185). Miloslav Bělohlávek uvádí,

že hrad přestal být obýván již v roce 1603 v souvislosti s jeho prodejem městu. V té době měl být hrad využíván pouze ke skladovacím účelům a tzv. letní dům měl být pronajímán městem soukromým osobám. Shoduje se se Sommerovým názorem o jeho definitivním zrušení za třicetileté války (Bělohlávek a kol. 1985, 176–177).

Popis hradu z roku 1543

Významným a zároveň unikátním historickým pramenem, který přibližuje stavební podobu hradu v Kynšperku nad Ohří v první polovině 16. století je dochovaný popis zapsaný do loketské městské knihy (svazek 1529–1710) při příležitosti jeho nákladných oprav uskutečněných mezi lety 1525 a 1528, a proto mu bude v následujících odstavcích věnován dostatečný prostor.

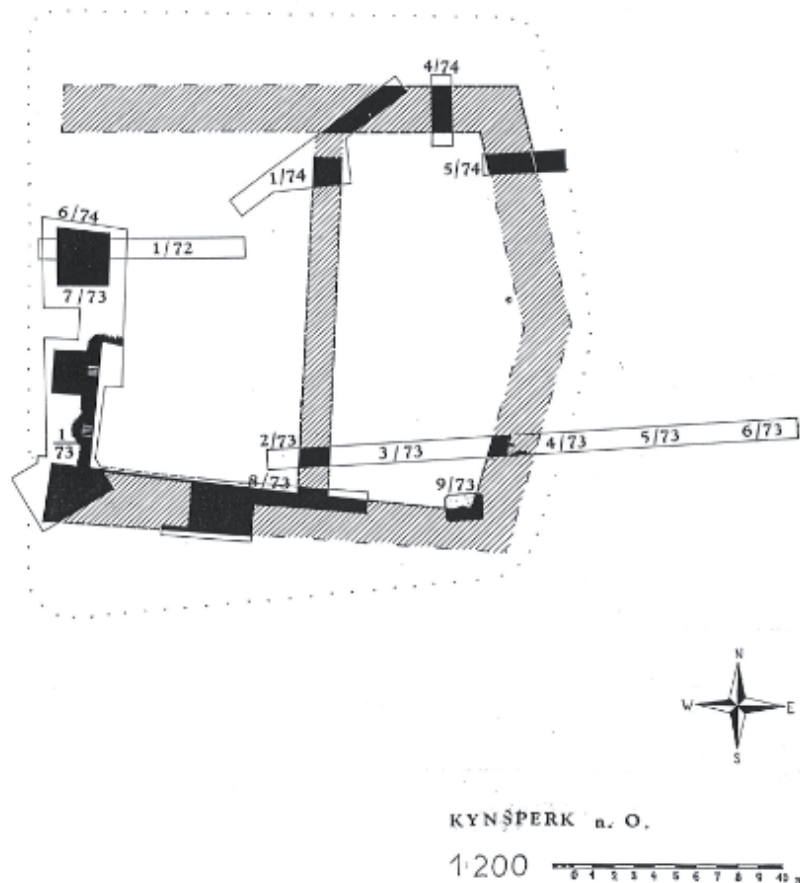
Jedná se o vzácný případ dochovaného historického pramene zpravujícího o soudobé podobě řešeného hradu, což neuniklo odborné pozornosti badatelů. Popis šlikovského panského sídla po stavebních úpravách docenil již Anton Gnirs (1928, 37–41), který publikoval jeho doslovný přepis a pokusil se o střízlivou interpretaci sledu objektů uvedeného v popise. Někteří badatelé však při svém výkladu dotyčného pramene tak zdrženliví nebyli. Tím konkrétním příkladem může být výklad Karla Kuči (1998, 322), který se zmiňuje o užití stavební suroviny nebo o uplatnění techniky hrázdění, avšak o tom popis mlčí a dochovány nejsou ani žádné ikonografické prameny, které jsou naopak k dispozici u jiných hradů ležících v prostoru širšího okolí (srovnej např. Kinder 2013, obr. 78, 89, 141).

Z hlediska vypovídací schopnosti se tento historický pramen zmiňuje o několika objektech umístěných s velkou mírou pravděpodobnosti v hradním jádru o rozměrech přibližně 28×28 m. Následující odstavce je však nutno vnímat pouze v hypotetické rovině uvažování vzhledem k pokročilému stadiu procesu archeologizace (k procesu archeologických transformací obecně Neustupný 2007, 46–75), jímž kynšperský hrad prošel, což ve výsledku znemožnilo konfrontaci tohoto historického pramene se stojícími objekty. Tento stav však do jisté míry supluje výsledky archeologického výzkumu, jež umožnily komparaci historického pramene se základovými partiemi dochovaných zdí.

Hradní jádro sestávalo zřejmě z palácové budovy, ačkoliv se o ní popis přímo nezmiňuje. Vzhledem k údajům o poschodích, podlahách, pokojích a střeše lze totiž uvažovat o vícepatrové, nejspíše palácové budově. V rámci této budovy nebo na jiném místě v hradním jádru byla zabudovaná nově zaklenutá a zařízená kuchyně. Dále se popis zmiňuje o hradbách opatřených cimbuřím, které kopírovaly, s odvoláním na zjištění archeologického výzkumu, vnitřní hranu hradního příkopu. Šlikovské opravy se dotkly také brány a budovy označované jako tzv. letní dům, jehož interiér byl nově rozčleněn a zastřešen, díky čemuž vznikly další obytné prostory. Výstižné pojmenování této budovy prozrazuje jižní orientaci jeho hlavní fasády s množstvím okenních otvorů. V této souvislosti si lze představit zastřešení tohoto objektu jednou z běžnějších druhů střeš a okapovou nebo štítovou orientaci celého stavení směrem na jih, čímž byl především v teplejších měsících roku zajištěn potřebný tepelný komfort umožňující pohodlnější obyvatelnost dotyčných prostor.

Vzhledem k stísněným poměrům v hradním jádru lze vyslovit předpoklad, že prostorové rozložení objektů nebylo izolované. Jejich vzájemnou prostorovou blízkost a přiložení k obvodové hradbě včetně jejich komunikačního provázání lze důvodně předpokládat. Orientaci brány lze pak na základě popsané situace předpokládat směrem k městu, respektive hospodářskému zázemí v podobě předhradí. Z vnitřní zástavby hradního jádra byl dominantní stavbou zřejmě výše zmíněný palác.

Podle výpovědi dochovaného historického pramene lze konstatovat, že se jednalo zřejmě o práce rekonstrukčního charakteru, jimiž se opravoval požárem poškozený hrad. Pokud byla interpretace písemných pramenů správná (k tomu např. Vlasák – Vlasáková 2002, 24), je logická také úvaha, že

Obr. 2. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Prostorová identifikace jednotlivých etap archeologických výzkumů-sond v období let 1972–1974. Černě odkryté konstrukce, šrafovaně jejich předpokládaný průběh. Podle Jirát – Šebesta 2005. – *Abb. 2.* Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Räumliche Verortung der einzelnen Etappen der archäologischen Untersuchungen und Sonden von 1972 bis 1974. Schwarz: freigelegte Konstruktionen, schraffiert: mutmaßlicher Verlauf der Konstruktionen (Jirát - Šebesta 2005).

požár hradu nejvíce ovlivnil hořlavé materiály, jako jsou dřevěné konstrukce krovů včetně střešní krytiny či vnitřních dělicích příček a dalších dřevěných konstrukcí uplatňujících se v organismu hradu. Šlikovské opravy se tak zřejmě soustředily na výměnu shořelých dřevěných konstrukcí a na další potřebné stavební úpravy. Místo rozšiřování hradu lze předpokládat jeho výškový růst (přepatrování budov – krovky, střechy apod.). Opravy se týkaly pouze již stojících objektů, o výstavbě nových budov se pramen nezmiňuje. Otázkou však zůstává, v jakém stavu byl hrad v první čtvrtině 16. století, kdy tento majetek přebírají od příslušníků rodu pánů z Gutštejna Šlikové. Otázka zní, zda se s opravami nezačalo již za Jetřicha z Gutštejna, který obdržel finanční obnos jako náhradu za utrpené škody na jeho držbě (viz kapitolu věnovanou dějinám hradu).

Výsledky archeologického výzkumu

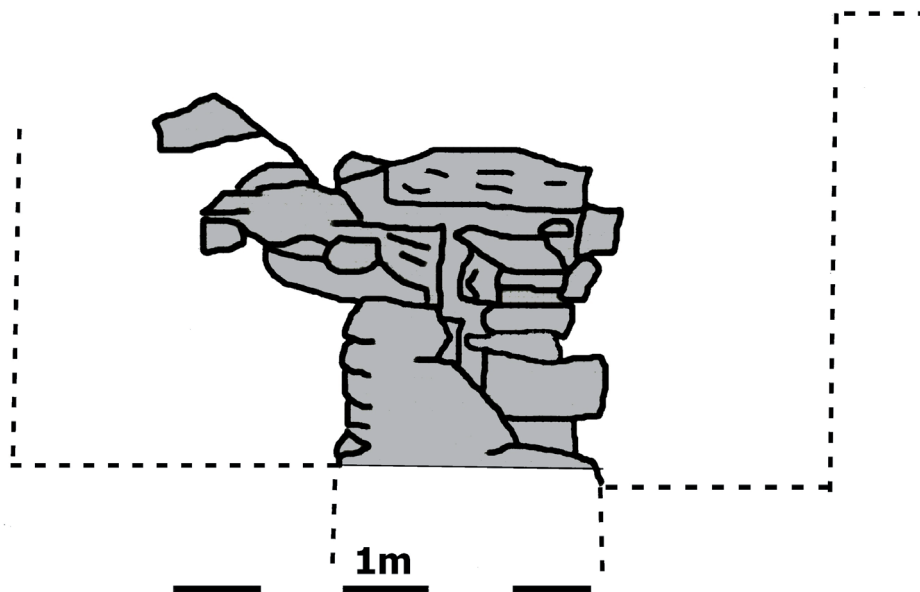
O první odborně provedený archeologický výzkum v poloze zvané Zámecký vrch (dříve něm. Schlossberg) v Kynšperku nad Ohří v místech středověkého zaniklého hradu se zasadil archeolog Pavel Šebesta z Chebského muzea. Hlavní sezóny výzkumných prací se soustředily do letních měsíců let 1972–1974. Průběžné výsledky tohoto archeologického výzkumu pak byly publikovány dílčím způsobem (Šebesta 1975; 1977) a posléze byly krátce shrnuty v článku, který byl uveřejněn

s časovým odstupem několika desítek let (Jirát – Šebesta 2005, 16–33). Následující odstavce se věnují výhradně centrální plošině hradu, protože naprostá většina archeologických sond byla rozmístěna právě zde (obr. 2).

Provedení archeologického výzkumu podnítily neodborné zásahy místních amatérských badatelů do archeologických terénů, jejichž výkopové práce negativně ovlivnily hradní jádro. Na místo byl roku 1972 povolán archeolog chebského muzea Pavel Šebesta, který pořídil fotodokumentaci narušených terénních situací. Největší nepravidelná jáma, o rozměrech 3×5 m a hloubce 1,5 m, se nacházela v severozápadním rohu centrální plošiny. Další podobná místa byla zdokumentována ještě ve střední a východní části centrální plošiny (Šebesta 1972b, Zpráva o služební cestě). Bez bližších nálezových okolností byl z těchto míst vyzvednut početný archeologický materiál obsahující keramické fragmenty, kostěné a kovové předměty nebo také numismaticky hodnotné mincovní nálezy reprezentující časový interval 13. až 16. století (Šebesta 1972c).

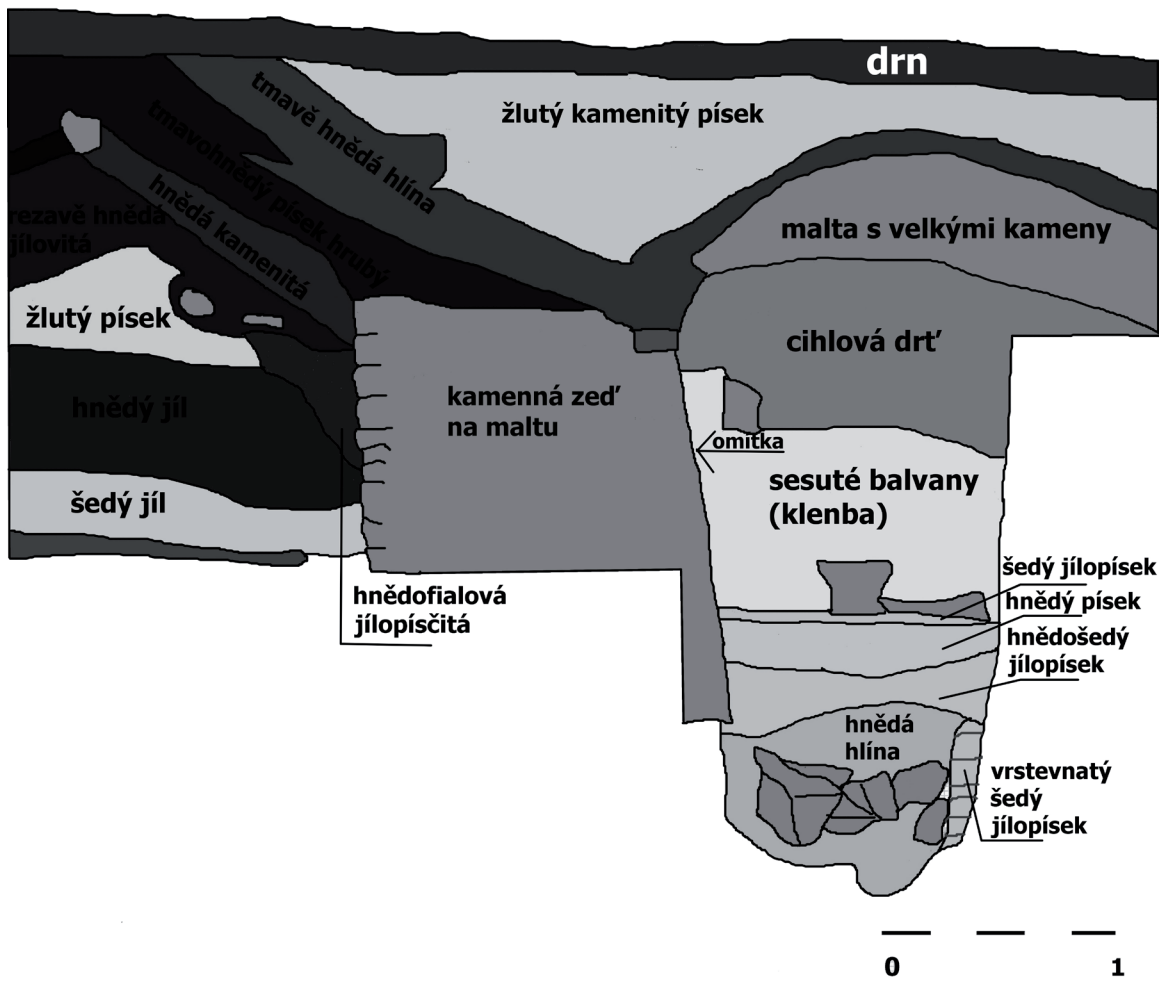
První etapa drobného záchranného výzkumu proběhla v červenci roku 1972. Vedle dokumentace zasažených míst byla v západní části dotčené centrální plošiny položena zjišťovací sonda S 1/72, která byla metr široká a 10 metrů dlouhá, orientovaná ve východo–západním směru. Během pracovního termínu (3.–14. červenec) bylo v této sondě dosaženo hloubky 230 cm. Po sejmutí drnu se v povrchových partiích sondy objevila rozsáhlá kamenná destrukce, po jejímž odstranění bylo v hloubce 40–65 cm nalezeno množství keramických střepů (98 ks) datovatelných do 15. století. V západní části archeologické sondy bylo v hloubce 20 cm pod povrchem zjištěno zdivo o šířce 260 cm pojené nekvalitní maltou. Pata tohoto zdiva byla sledována v hloubce 180 cm. Odkryté zdivo nebylo opatřeno předzákladovým rozšířením. Základy dotyčné konstrukce nasedaly na povrch sytých černých vrstev, v níž byly obsaženy atypické keramické fragmenty a čelist prasete. Posledně jmenovaná černá vrstva reprezentovala zároveň nejstarší středověký stratigrafický horizont nasedající na podloží. Tato vrstva byla sledována v celé ploše sondy. Její tloušťka kolísala mezi 5 a 12 cm. Ve východní části sondy byla poznamenána objektem, jež autor výzkumu interpretoval jako ohniště. V bezprostřední blízkosti tohoto objektu bylo nalezeno větší množství keramických střepů datovatelných již na přelom 12. a 13. století. Na tuto stratigrafickou jednotku nasedalo 110 cm silné zvrstvení tvořené hlinitopísčitém materiálem, nasýpaným podle předběžné interpretace Pavla Šebesty do těchto míst při terénních úpravách souvisejících se stavbou kamenného hradu (Šebesta 1972a).

Roku 1973 bylo přikročeno k druhé etapě archeologického výzkumu, který se tentokrát soustředil na odkrytí jihozápadní části centrální plošiny. Vedle toho byla položena další sonda orientovaná ve směru západ–východ, která protнула střed plošiny a východní příkop. Sondou S 1/73 (postupně rozšiřována o S 7/73) byla v hloubce 20–50 cm pod povrchem zjištěna zeď s dvojicí sklepních okének (světlíků) s prudce sklopenými bankály vyskládanými z plochých kamenů (obr. 3). Světlo pronikalo skrze tyto světlíky do sklepního prostoru od západu. Při vnitřním líci sklepního prostoru byla v hloubce okolo 2 m zachycena valounová podlaha. Pokračování této místnosti lze očekávat na základě situace zjištěné v sondě S 1/73 při jižním průběhu obvodové hradby. Cenné poznatky o stratigrafických poměrech v hradním jádru přinesla sonda S 2/73 umístěná v místech dřívějšího narušení ve střední části zkoumané plošiny (obr. 4). V rámci této sondy bylo objeveno torzo 140 cm silné kamenné zdi orientované ve směru sever–jih, jejíž vrchní partie a stejně tak stratigrafické poměry nad ní byly negativně ovlivněny novodobými výkopovými zásahy. Tato konstrukce (později zjištěná v další sezóně archeologického výzkumu sondou S 1/74) dávala tušit rozdělení hradního jádra na dva díly, prostorově v podstatě rovnocenné. Vedle lomového kamene se v této dělicí zdi uplatňovaly místy také cihly. S touto zdí také mohou souviset kamenné destrukce zjištěné ve vedlejší sondě S 3/73, interpretované jako pozůstatky destruovaných klenutých prostor. Nelze však vyloučit možnost vzniku těchto kamenných destrukcí při záměrném rozebírání hradu, o němž víme z historických zpráv. Sondou S 3/73 byl dále zjištěn relikt kamenného zdiva pojeného

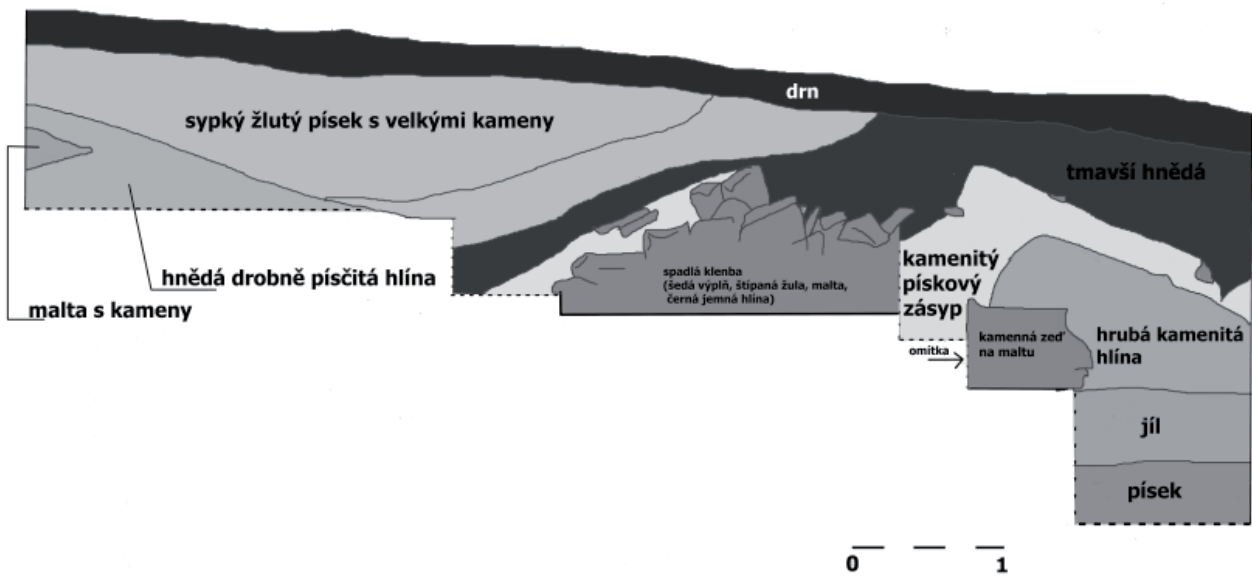

Obr. 3. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Sonda S 1/73. Řez sklepním okénkem. Pohled od jihu. Podle Šebesta 1973. Upraveno. – *Abb. 3.* Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Sonde S 1/73. Schnitt durch ein Kellerfenster. Blick aus Süden. Nach (Šebesta 1973), Bearbeitung Autor.

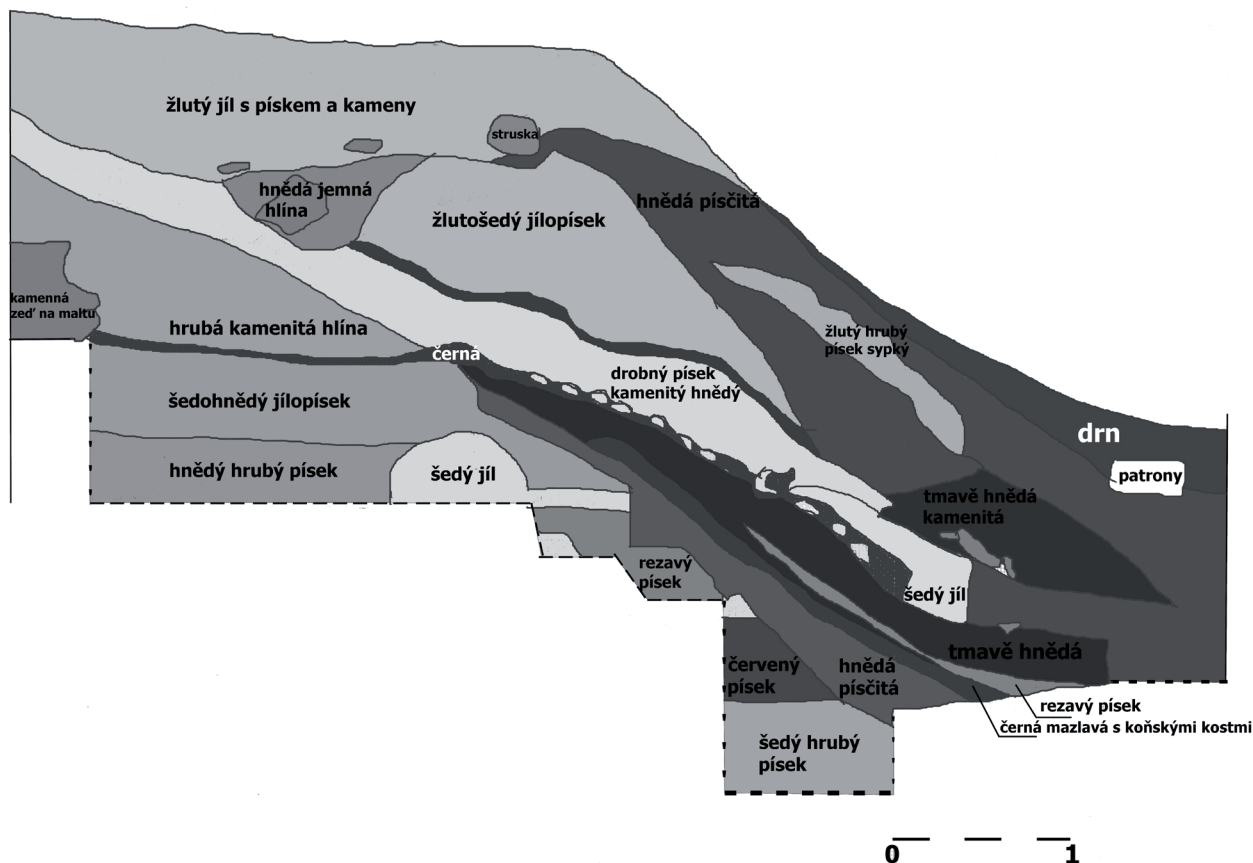
na maltu, jehož souvislost s ukloněným jihovýchodním průběhem obvodové hradby je zřejmá (obr. 5). Vnitřní líce kamenných konstrukcí zjištěných sondami S 2/73 a S 3/73 byly omítnuty, na což poukazovaly fragmenty historické omítky. Počínaje sondou S 4/73 se další odkryvy soustředily na hradní příkop. Na sebe navazující sondy S 4/73, S 5/73 a S 6/73 zdokumentovaly profil postupně zaneseného východního příkopu. Z příslušné terénní dokumentace lze od sebe rozeznat jednotlivé úrovně odpovídající například době využívání příkopu a jeho udržování, na což by mohla poukazovat stratigrafická jednotka obsahující vyskládané oblázky, zachycená sondou S 4/73 (obr. 6). Tato stratigrafická situace navíc odpovídá odkrytému střepeu kamenné zdi, od něhož směřuje. Sonda S 7/73 navázala na sondy S 1/72 a S 1/73, jejichž rozšířením byl odkryt kamenný blok o síle přesahující 2,5 m. Jeho vazba na sklepní prostoru zjištěnou sondou S 1/73 nebyla pozorována. Nicméně vnější západní líc tohoto samostatně stojícího kamenného bloku je v podstatě ve stejné rovině jako dvojice podobných kamenných bloků (pilířů?) zjištěných sondou S 1/73. Stejně problematický je vztah tohoto kamenného bloku k severozápadnímu cípu hradního jádra, který byl narušen nelegálními výkopy. Patrně však lze v těchto místech předpokládat ukončení obvodové hradby v podobě čtvrtého kamenného pilířovitého výběžku. Představy o půdorysu hradního jádra zkonkretizovaly také zjištění posledních dvou sond S 8/73 a S 9/73 umístěných při jižním okraji zkoumané plošiny. Sondou S 8/73 byl potvrzen průběh obvodové hradby zjištěné již v předešlé etapě archeologického výzkumu. Vnitřní lícni strana této obvodové hradby se přímo napojovala na výše zmíněnou vnitřní dělicí zeď orientovanou ve směru sever–jih. Provázanost těchto konstrukcí poukazuje na jejich jednotnou, respektive chronologicky současnou výstavbu. Přínosem sondy S 9/73, umístěné v jihovýchodním cípu, bylo zachycení vnitřního líce rohu. Jeho mírné vyklonění poukazuje na možné dynamické vyklenutí vnějšího obvodového pláště stavby do velmi mírného vrcholového břítu, jehož hypotetickou podobu zachycuje celkový plánec hradního jádra (Šebesta 1973; obr. 2). Do bočních stran od tohoto břítovitého zakončení by obvodové zdi nabývaly štítovitěho charakteru. Vystává otázka důvodu volby výše popsaného řešení. Determinace staveništěm se zdá nepravděpodobná vzhledem k úpravě hradního návrší do pravidelného útvaru; spíše šlo o záměr stavebníka, o jehož pohnutkách lze pouze spekulovat.

Obr. 4. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Sonda S 2/73. Severní profil. Podle Šebesta 1973. Upraveno. – Abb. 4. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Sonde S 2/73. Nördliches Profil. Nach (Šebesta 1973), Bearbeitung Autor.

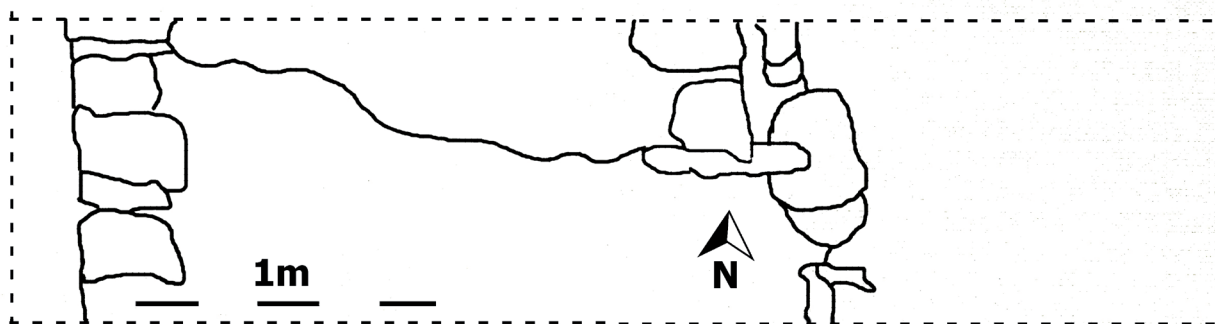
Obr. 5. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Sonda S 3/73. Severní profil. Podle Šebesta 1973. Upraveno. – Abb. 5. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Sonde S 3/73. Nördliches Profil. Nach (Šebesta 1973), Bearbeitung Autor.

Obr. 6. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Sonda S 4/73. Severní profil. Podle Šebesta 1973. Upraveno. – Abb. 6. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Sonde S 4/73. Nördliches Profil. Nach (Šebesta 1973), Bearbeitung Autor.

Závěrečná etapa archeologického výzkumu proběhla v roce 1974. V severozápadním cípu centrální plošiny byly položeny tři sondy, tj. S 1/74, S 4/74 a S 5/74. Přínosem sond S 1/74 a S 4/74 bylo zjištění obvodové hradby. Rozšířením těchto sondáží se podařilo zachytit fragment již zmíněné příčné dělicí zdi. Její vztah k této obvodové hradbě však nebylo možné na základě nálezové situace ověřit. Jedinou indicií by tak mohl být negativní otisk zaniklé konstrukce v místech jejího potenciálního provázání s vnitřním lícem obvodové hradby. Předpoklad provázání těchto konstrukcí podporuje analogická situace zjištěná sondou S 8/73 z protějšího (jižního) konce příčné dělicí zdi. Sonda S 5/74 opět zachytila průběh obvodové hradby. V této sondě byl zjištěn záměrný úklon obvodového zdiva při jeho vnitřním i vnějším líci (obr. 7), což odpovídá analogické situaci zachycené sondami S 3/73 a S 9/73. K vnější straně tohoto zdiva byla dodatečně na spáru přiložena další kamenná konstrukce nasedající na odsazený předzáklad, její celkový průběh však nebyl sledován (Šebesta 1974).

Přes omezený rozsah archeologického výzkumu se podařilo přinést množství poznatků, jež rozšířily a upřesnily představy o vývoji, stavební podobě a každodennosti kynšperského hradu. Úvahy o stavebních počátcích hradu v souvislosti s inkriminovanou nejspodněji zachycenou vrstvou s keramickými fragmenty z přelomu 12. a 13. století jsou však problematické. Posledně jmenovaná vrstva reprezentuje nejstarší doklad středověkých aktivit v místech zaniklého středověkého hradu. S touto vrstvou nepochybně souvisel objekt vyplněný přepálenými vrstvami, interpretovaný jako ohniště. Charakter posledně jmenované vrstvy nasedající na podloží budí

Obr. 7. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Sonda S 5/74 – půdorys. Podle Šebesta 1973. Upraveno. – *Abb. 7. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Sonde S 5/74 - Grundriss. Nach (Šebesta 1974), Bearbeitung Autor.*

dojem jejího pozvolného vzniku v otevřeném terénu, jakožto povrchové vrstvy. V souvislosti s datací keramických fragmentů lze konstatovat, že tyto nejspodnější partie sondy S 1/72 vypovídají o využívání této ostrožny v dotyčném období. V rámci ostatní zkoumané plochy však tato vrstva sledována nebyla, což může vypovídat také o mladších terénních úpravách, jimiž mohla být tato vrstva negativně ovlivněna. Zůstává také prozatím otázkou, jaké intenzity zde dosáhlo osídlení v daném období.

Ve stejné sondě byla sledována další stratigrafická zjištění. Na vrstvu popsanou v předešlých řádcích nasedala dynamičtější stratigrafie a kamenná konstrukce později celkově odkrytého a samostatně stojícího kamenného bloku. Tyto stratigrafické poměry podnítily úvahy o vzájemném vztahu obou popsaných situací. Stratigraficky mladší vrstva překrývající nejspodnější zachycenou vrstvu a přimykající se k zjištěné kamenné konstrukci neobsahovala datační materiál, který by ukázal bezprostřední kontinuitu a dovolil časové zařazení dotyčné architektury. Charakter tohoto souvrství s velkou pravděpodobností souvisí s terénními úpravami staveniště pro plánovanou zástavbu. O původu těchto navážek lze spekulovat, mohly pocházet z hloubení příkopů či vedlejší sklepní prostory.

Vznik většiny zděných konstrukcí registrovaných archeologickým výzkumem lze klást do jedné stavební etapy, což naznačuje jejich vzájemné provázání v klíčových místech. Vedle obvodové hradby lze z vnitřní zástavby vyzdvihnout příčnou dělicí zeď rozdělující hradní jádro na dvě přibližně stejné části. Jednou z možných hypotetických rekonstrukčních možností je její funkce jako vnitřní, do dvora orientované nádvorní zdi případné palácové stavby, jejíž charakteristický půdorys by vycházel z východního průběhu obvodového pláště. Této hypotéze by neodporovala ani šířka této dělicí zdi (140 cm), jež se rozměrově výrazně odlišuje od obvodové hradby. Celkový průběh této dělicí zdi nebyl sledován, nelze tedy vyloučit její dílčí přerušování zajišťující logickou komunikační provázanost obou částí hradního jádra. Tím se téma vnitřního komunikačního schématu vyčerpalo. Obdobná situace nastává u odhadování přístupu zvenčí.

Hlavní přístup do hradu zcela jistě zajišťoval most vedený přes příkop. Jedinou indicii, kde mohl tento most stát, nabízí pozůstatek konstrukce dodatečně přiložené na spáru, odkryté sondou S 5/74. Z pohledu odkryté situace se mohlo jednat o pilířovitý výstupek, který hypoteticky mohl být nosným prvkem zde vedeného mostu. O čitelných reliktech nástupní rampy se v těchto místech zmiňuje i Anton Gnirs (1928, 38; obr. 8), který zde prováděl povrchový průzkum. Zavrhnout nelze ani úlohu odkryté konstrukce jako statické podpory palácové budovy.

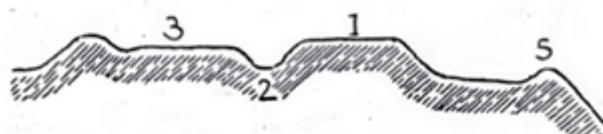
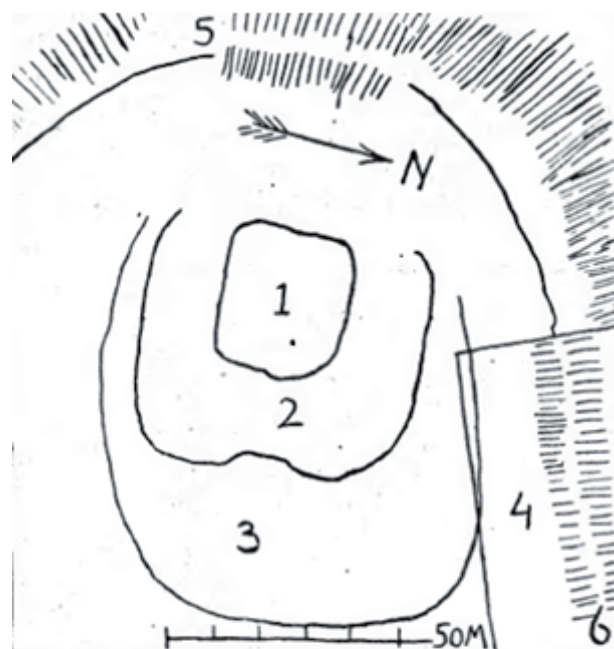
Hypotetické stavební fáze

Hodnoceným objektem předkládaného příspěvku se stal hrad v Kynšperku nad Ohří. Na základě stavebně-archeologického vyhodnocení starší terénní dokumentace, jež pochází z archeologického výzkumu Chebského muzea a týká se odkrytých archeologických situací v jádře hradu, interpretace písemných pramenů a literatury včetně unikátního dochovaného popisu šlikovského sídla a dalších pramenů bylo pracováno se třemi čitelnými, avšak hypotetickými stavebními fázemi, o nichž bylo možno uvažovat na základě kombinace a interpretace všech předchozích pramenů. Výsledný obraz byl částečně konfrontován s výsledky vizuálního povrchového průzkumu. Vzhledem k těsnému prostorovému kontaktu města a hradu však byla vypovídací schopnost terénních reliktvů negativně ovlivněna četnými novodobými i recentními zásahy souvisejícími s nelegálními výkopovými pracemi či výstavbou moderní zástavby a rozšiřováním intravilánu současného města.

Stavební podobu hradu přibližují výstupy archeologického výzkumu provedeného v letech 1972–1974. V první etapě výzkumu byl sondáží získán keramický materiál časově zařaditelný již na přelom 12. a 13. století. Od této doby lze hovořit o počátečních stavebních dějinách sledovaného místa. Dotyčným keramickým zlomkům, které jsou tak jedinou oporou pro datování, však neodpovídaly pozůstatky zděných ani lehčích konstrukcí. O využití této příhodně položené ostrožny již v tomto období však nelze pochybovat. V této souvislosti lze uvažovat o blíže neznámých fortifikačních snahách, s velkou pravděpodobností souvisejících s kolonizačními snahami na česko–říšském pomezí. Vzhledem k charakteru keramiky inklinující směrem ke keramické produkci říšského Chebska (obr. 9) nelze vyloučit existenci blíže neznámého objektu souvisejícího s expanzí chebských ministeriálů do prostoru sousedního Sedlecka.

Podstatně výraznější stavební fází, která překryla první fázi předešlých sídelních aktivit, byla stavba kamenného hradu, jehož půdorys byl částečně odkryt archeologickými sondážemi. Jádro hradu se vměstnalo na pravidelné stavenišťe o rozměrech 28×28 m, jehož obranyschopnost byla zesílena ze tří stran příkopovým opevněním a prudkým svahem. V jihozápadním cípu se pak nacházela sklepní prostora. Hradní jádro bylo vymezeno hradbou obíhající zhruba čtvercovou plošinu na pětibokém půdorysu. Vnitřní zástavba hradního jádra souvisela zcela jistě se zjištěným průběhem dělicí zdi. Styk vnitřní zástavby s hradební zdí je proto velmi pravděpodobný. Jednou interpretační variantou je umístění palácové stavby na východě, přičemž zmíněná dělicí konstrukce by byla nádvorní průčelní zdí případného paláce, jehož vnější obvodový plášť by se vyznačoval (domnělým) dynamicky vyklenutým čelem. Problematičtější se jeví interpretace uzavření hradního jádra na západní straně, kde archeologický výzkum odkryl, jak již bylo řečeno, trojici mohutných pilířů. Jeden z pilířů vybíhá a zároveň ukončuje jižní průběh obvodové hradby a zároveň souvisí s odkrytými konstrukcemi sklepního prostoru. Jeden z dvojice sklepních světlíků byl veden skrze druhý mohutný pilíř. U kamenného bloku hypoteticky interpretovatelného jako třetí západní pilíř nebyl zjištěn vztah k výše zmíněné dvojici pilířů, i když jejich vnější lícové strany se nacházejí s mírnými odchylkami v podstatě v jedné rovině (obr. 10).

Poslední větší stavební úpravy hradního jádra proběhly ve druhé čtvrtině 16. století v režii Šliků, což prozrazuje dochovaný historický popis zpravující o těchto stavebních aktivitách. Jejich působení lze přičíst celkovou razantní obnovu hradního jádra k reprezentativním účelům s množstvím obytných prostor a kuchyní. Spíše než na změnu dispozičního uspořádání hradního jádra se opravy soustředily na jeho výškové rozčlenění a komunikační propojení všech popsaných objektů. Další mladší stavební etapy stavebního vývoje hradu v Kynšperku nad Ohří již nezaznamenal. Na základě výpovědi písemných pramenů bylo na jeho údržbu rezignováno již počátkem 17. století, v průběhu třicetileté války se počítá s jeho definitivním stavebním úpadkem (viz kapitola Dějiny bádání a historie hradu). Poslední nadzemní kamenné zbytky hradu (obr. 11) pak zachytilo základní historické mapové dílo v podobě I. vojenského mapování (1764–1767). V mladších ikonografických

Obr. 8. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Schematický plán hradu s popisky a příčný řez podle A. Gnirse (1928). 1 – hradní jádro, 2 – příkop, 3 – předhradí s reliktem nástupní rampy, 4 – židovský hřbitov, 5 a 6 – valové opevnění. Podle Gnirs 1928. – *Abb. 8. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Schema der Burg mit Beschreibungen und Querschnitt nach A. Gnirs (1928). 1 - Kernburg, 2 - Graben, 3 - Vorburg mit Relikten einer Eingangsrampe, 4 - jüdischer Friedhof, 5 und 6 - Wallbefestigung.*

pramenech se však setkáváme s absencí jakéhokoliv náznaku zástavby indikujícího někdejší existenci kynšperského hradu.

Závěrečné souvislosti

Vzhledem k umístění hradu na pomezí říšského Chebska a českého Sedlecka je složité rozhodnout, zda nejstarší odkryté fáze hradu souvisejí s působením říšských nebo českých kolonistů ve sledované oblasti. Pro tyto dvě interpretační možnosti přicházející v úvahu je k dispozici prozatím nedostatek pramenů, o něž by se dalo argumentačně opřít. O českých kolonizačních snahách v dotčeném prostoru vypovídá privilegium Václava II. z roku 1232, který jím povolil založení města v místě zvaném *Cuningberch* (CIM IV/1 č. 1; RBM I, č. 786; Velímský 1992, 105–148). O možné existenci hradu na konci 13. století pak mohou vypovídat dochované písemné prameny. V této době již nebyl říšský vliv ve sledované oblasti tak markantní, čehož využili čeští králové mající zájem o získání sousedního Chebska, což se podařilo jmenovitě Přemyslu Otakaru II.

Obr. 9. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Sonda S 1/72. Výběr keramických fragmentů – dna nádob s keramickými značkami. Foto autor (2014). – **Abb. 9.** Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Sonde S 1/72. Auswahl von Keramikfragmenten – Gefäßböden mit Keramikstempeln. Foto Autor.

Obr. 10. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Pohled na západní uzavření hradního jádra v podobě trojice pilířů. Foto Pavel Šebesta (1973). – *Abb. 10. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Blick auf den westlichen Abschluss der Kernburg in Form von drei Pfeilern. Foto Pavel Šebesta (1973).*

Obr. 11. Hrad v Kynšperku nad Ohří. Kamenné zbytky hradu zachycené na I. vojenském mapování. Zdroj: www.oldmaps.geolab.cz. – *Abb. 11. Burg in Kynšperk nad Ohří (Bezirk Sokolov). Burgreste aus Stein, festgehalten bei der Josephinischen Landesaufnahme. Quelle: www.oldmaps.geolab.cz.*

V teoretické rovině předchozích a naznačených politických ambicí lze pak uvažovat o tomto hradu jako o opěrném bodu přemyslovské kolonizace (k této otázce např. Knoll 2003b, 10). Úloha kynšperského hradu se tedy zřejmě měnila v souvislosti s politickým vývojem na česko-říšském pomezí.

Dalším vodítkem k poodhalení stavebníka hradu může být srovnání hradu v rámci soudobé stavební produkce. Pro řešený hrad je však tato možnost komplikována jednak stavem jeho dochování, jednak polohou hradu na pomezí dvou odlišných stavebních kultur se všemi z toho plynoucími důsledky. K tomu lze pouze říci, že z hlediska volby staveniště a jeho terénních úprav pro hradní zástavbu existují analogické lokality i na německé straně současné státní hranice, což se však nevymyká z dobového kontextu výstavby opevněných sídel v česko-saském, resp. česko-bavorském prostoru (srovnej např. Kinder 2013, 152–154 a 198–200).

Poznámky

- ¹⁾ Tento článek vychází z autorovy diplomové práce „Kynšperk nad Ohří. Hrad na pomezí Chebska a českého státu“ obhájené v roce 2015 na KAR FF ZČU.
- ²⁾ Za poskytnutí konzultace a podkladů, z nichž vychází stěžejní pasáže této práce, jsem velmi vděčný autorovi dotyčného archeologického výzkumu Pavlu Šebestovi.
- ³⁾ Tyto nevyjasněné otázky souvisí s 1,5 km vzdálenou polohou Starý Zámek, kde se nacházejí pozůstatky lokality v archeologické literatuře známé pod názvem hradiště Kolová-Libavské Údolí. Právě zde probíhají již od devadesátých let až do současnosti intenzivní archeologické aktivity (k této lokalitě naposledy Prekop – Švejcar 2014, 226–241).

Prameny

- Šebesta, P. 1972a: Terénní dokumentace ze záchranného archeologického výzkumu, hrad v Kynšperku nad Ohří, 1. etapa, ulož. ve sbírkovém fondu archeologie muzeum Cheb.
- Šebesta, P. 1972b: Terénní dokumentace ze záchranného archeologického výzkumu, Hrad v Kynšperku nad Ohří, Zpráva o služební cestě do Kynšperku n. Ohří dne 3.–14. 7. 1972, ulož. ve sbírkovém fondu archeologie muzeum Cheb.
- Šebesta, P. 1972c: Terénní dokumentace ze záchranného archeologického výzkumu, hrad v Kynšperku nad Ohří, Seznam mincí, nález S. Matyáše z roku 1971, ulož. ve sbírkovém fondu archeologie muzeum Cheb.
- Šebesta, P. 1973: Terénní dokumentace ze záchranného archeologického výzkumu, hrad v Kynšperku nad Ohří, 2. etapa, ulož. ve sbírkovém fondu archeologie muzeum Cheb.
- Šebesta, P. 1974: Terénní dokumentace ze záchranného archeologického výzkumu, hrad v Kynšperku nad Ohří, 3. etapa, ulož. ve sbírkovém fondu archeologie muzeum Cheb.

Edice pramenů

- CIM:** Codex iuris municipalis regni Bohemiae IV/1. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232–1452 (Haas, A., ed.). Praha 1954.
- ME:** Monumenta Egrana I. Denkmäler des Egerlandes als Quellen für dessen Geschichte. Bd. I. (806–1322) (Gradl, H., ed.). Eger 1886.
- RBM:** Regesta diplomatica nec non epistolaria regni Bohemiae et Moraviae I (Erben, J. K. – Emler, J., eds.). Praha 1855–1892.

Literatura

- Anderle – Knoll 2009: Dějiny a stavební vývoj hradu, zámku a zámeckého kostela ve Starém Hrozňatově (Kinsbergu), *Průzkumy památek* 16/1, 17–44.
- Bělohávek, M. a kol. 1985: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. Západní Čechy*. Praha.
- Durdík, T. 2002: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky*. Praha.
- Durdík, T. 2008: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky 3*. Praha.
- Fischer, R. 1938: Das „Alte Schloss“ und die Ritter von der Kager, *Unser Egerland* 42, 3–9.
- Fischer, R. 1939: Zur Geschichte der Königsberger Altstadt, *Unser Egerland* 43, 81–83.
- Gradl, H. 1893: *Geschichte des Egerlandes (bis 1437)*. Prag.
- Gnirs, A. 1928: Zur Baugeschichte des alten Schlosses in Königsberg, *Unser Egerland* 32, 37–41.
- Hasil, J. 2013: Historické Chebsko – uměle zkonstruovaný historický region? *Sborník muzea Karlovarského kraje* 21, 7–18.
- Hereit, P. 1994: *Sokolovsko a archeologie*. Sokolov.
- Jánský, J. 2001: *Kronika česko–bavorské hranice I*. Domažlice.
- Jánský, J. 2009: *Hrozňatovci a páni z Gutštejna*. Domažlice.
- Jirát, T. – Šebesta, P. 2005: K počátkům historie Kynšperka, *Sborník Chebského muzea* 2004, 16–33.
- Karel, T. 2011: Krušnohorské hrady – Hartenberk. Bohatství historického stavebního vývoje Krušnohoří. *Loket nad Ohří*, 41–51.
- Karel, T. – Knoll, V. – Krčmář, L. 2009: *Panská sídla západních Čech – Karlovarsko*. České Budějovice.
- Kinder, U. 2013: *Der Befestigungsbau im Landkreis Tirschenreuth*. Erlangen.
- Klsák, J. 2007: *Průvodce po významných archeologických lokalitách v Karlovarském kraji*. Karlovy Vary.
- Knoll, V. 2003a: Von Kingsberg. Kritické vyhodnocení predikátů a přehled dějin jednoho ministeriálního rodu, *Sborník Chebského muzea* 2002, 79–94.
- Knoll, V. 2003b: Štaufští ministeriálové a Sedlecko. Poznámka k počátkům loketského manského systému a loketské krajské správy, *Západočeský historický sborník* 8, 7–27.
- Kubů, F. 1997: *Štaufská ministerialita na Chebsku*. Cheb.
- Kuča, K. 1998: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*. Praha.
- Sedláček, A. 1905: *Hrady, zámky a tvrze Království českého 13. Plzeňsko a Loketsko*. Praha.
- Prekop, F. – Švejcar, O. 2014: Záchranný a preventivní výzkum hradiště Kolová, k. ú. Libavské Údolí, *Forum Urbes Medii Aevi* 7, 226–241.
- Sommer J. G. 1847: *Das Königreich Böhmen, 15. Elbogner Kreis*. Prag.
- Šebesta, P. 1975: Kynšperk nad Ohří, okr. Sokolov, *Bulletin záchranného oddělení AÚ ČSAV* 1973, 79–80.
- Šebesta, P. 1977: Kynšperk nad Ohří, okr. Sokolov, *Bulletin záchranného oddělení AÚ ČSAV* 1974, 89.
- Neustupný, E. 2007: *Metoda archeologie*. Plzeň.
- Velička, T. 2014: Lantkrabata z Leuchtenberka v politice lucemburských králů a jejich lenní knihy s ohledem na majetky na Chebsku a Loketsku, *Sborník muzea Karlovarského kraje* 22, 185–212.
- Vlasák, V. – Vlasáková, E. 2002: *Dějiny města Kynšperku nad Ohří*. Praha.
- Velímský, T. 1992: Zur Problematik der Stadtgründung des 13. Jahrhunderts in Kynšperk nad Ohří (Königsberg) – K problematice městského založení 13. století v Kynšperku nad Ohří, *Památky archeologické* 83/1, 105–148.

Karel Hamberger: Die Burg Kynšperk nad Ohří

Die vorliegende Artikel beschäftigt sich mit der Burg in Königsberg an der Eger (Kynšperk nad Ohří) im Zusammenhang mit ihrer Lage an der Grenze zwischen zwei mittelalterlichen politischen Einheiten, die Gebiete um Zettlitz (Sedlec) bzw. und später um Elbogen und Egerland. Die bescheiden Burgüberreste befinden sich an einer Schnittstelle von besonderen kastellologischen Region des Reiches Egerland, die durch Ministerialburgen bekannt ist. Das Gebiet, in dem diese Burg gebaut wurde, gehörte historisch dem tschechischen Staates. Man kann nicht vollständig die Möglichkeit der Gründung durch Egerer Ministerialgeschlechts auszuschliessen, mit deren Bewegung in der Region in den späten 12. Jahrhundert gerechnet wurde. Die Kern Passagen befassen sich mit der archäologischen Forschung des Burges, die unter der Leitung von dem Museum in Eger (Cheb) in den Jahren 1972–1974 durchgeführt werden. Diese Ausgrabungen hat im Kernburg einen Teil des Objektgrundrisses aufgedeckt. Dadurch wurde teilweise eine Vorstellung von ihrer Bauform gewonnen. Ein wichtiges Ergebniss dieser archäologischen Grabungen, war die Einnahme der niedrigsten Siedungsschichten mit Keramikfragmenten von der Wende des 12. und 13. Jahrhunderts, die die Wohnaktivität in diesem Zeitraum belegt. Diese archäologische Situation scheint jedoch nicht mit der Bau der Steinburg zusammenhängen. Mit der Nutzung der ältere archäologische Dokumentation und Aussage der historische Beschreibung der Burg waren drei hypotetische Bauphasen vorstellen. Die erste und älteste Phase ist durch Keramikscherben von der Wende des 12. und 13. Jahrhunderts belegt. Die zweite Bauphase entspricht dem Bau der Steinburg. Bedeutende Bauperiode der Burg in Königsber an der Eger war eine Zeit der Familie Schlick, die im zweiten Quartal des 16. Jahrhunderts die Burg zu einem Hauptsitz umzubauen hat, wie es in einer einzigartigen Beschreibung der Burg aus dieser Zeit steht.